

УДК 338.439.5:637.1

JEL Classification: L10, L66, R30

Карпенко В.Л.,
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри
маркетингу і торговельного підприємництва,
Хмельницький національний університет

АНАЛІЗ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ МОЛОКОПРОДУКТІВ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Karpenko V.L.,
cand.sc.(econ.), assoc. prof., associate professor at the
department of of marketing and trade entrepreneurship,
Khmelnitsky National University

ANALYSIS OF THE DOMESTIC DAIRY MARKET: REALITIES AND PROSPECTS

Постановка проблеми. Вирішення продовольчої проблеми в Україні залежить від ефективності функціонування молокопродуктового підкомплексу, який є важливою частиною національної економіки і певною мірою визначає рівень забезпечення населення молоком і молочною продукцією, експортний потенціал, а також соціально-економічну ситуацію в країні. Його сутність полягає у взаємопов'язаному та збалансованому функціонуванні сукупності різних галузей складної інтеграційної системи “переробка молочної сировини-реалізація молочної продукції” і забезпечує потреби населення в молоці та продуктах його переробки. Україна має сприятливі природно-кліматичні і організаційно-технологічні умови для виробництва і переробки молокопродукції. У сучасних умовах молокопереробна галузь в Україні є важливим виробником незамінних для організму людини важливих білкових продуктів, які відзначаються біологічною повноцінністю.

Ринок молокопродуктів має доволі стійкі позиції, його стан суттєво впливає на інші ринки продуктів харчування. Ринок молочної продукції є соціально важливим, він у певній мірі заміщує для окремих малозабезпечених верств населення інші продукти харчування тваринного білкового походження (м'ясо і м'ясопродукти) і, водночас, незахищеним від конкуренції з імпортом. Нині вітчизняний ринок молочної продукції є достатньо насиченим і характеризується значною кількістю переробних підприємств різної величини і спеціалізації, а також широким спектром асортименту, котрий вони випускають, як з вітчизняної, так і з імпоротної сировини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі теоретичні та практичні аспекти розвитку ринку молочних продуктів, основні фактори його функціонування досліджувались такими науковцями, як: В. Бойко, С. Васильчак, Н. Голомша, Р. Дудяк, М. Ільчук, В. Липчук, В. Мамчур [1], Т. Мостенська, М. Пархомець, В. Радько, С. Ткачук [2], О. Хоменко, В. Ціхановська [3], Г. Черевко, С. Шевельова, О. Шпичак та ін.

Проте, враховуючи, що в практичному плані ринок молокопродуктів – динамічний, це вимагає більш поглиблених досліджень чинників впливу на специфіку переробки, асортименту продукції та використання; сезонні та кон'юктурні коливання надходження сировини, що впливають на завантаження виробничих потужностей молокопереробних заводів; наявність чисельності виробників молочної сировини, переробників та торговельних закладів на ринку.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз динаміки розвитку вітчизняного ринку молокопродуктів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Специфіка ринку молочних продуктів тісно пов'язана з особливостями молока як біологічної продукції, що має унікальні натурально-природні та споживчо-товарні властивості: широкий спектр переробки, асортименту продукції та використання; сезонні та кон'юктурні коливання надходження сировини, що впливають на завантаження виробничих потужностей молокопереробних заводів; велика кількість виробників молочної сировини, переробників та торговельних закладів на ринку. На думку І. С. Гурської і М. М. Лук'янової, ринок молока і молочних продуктів є одним із основних компонентів продовольчого ринку, розвиток якого розглядається як умова соціальної і політичної стабільності та економічної незалежності держави. Україна має всі необхідні географічні та економічні умови для розвитку ринку молока і молочних продуктів, однак даний сегмент ринку має нестабільний характер, обумовлений недостатньою кількістю сировини та її невідповідною якістю за стандартами ЄС [4, с. 30].

Молокопереробна галузь є сполучною ланкою в ланцюжку руху товару між галузями тваринництва, котрі є виробниками молочної сировини і кінцевим споживачем. Вона формує споживчу цінність товару для кінцевих споживачів. Подальший розвиток молокопереробної галузі передбачає оцінку та аналіз потенціалу виробництва, маркетингової діяльності, випуску продукції та підвищення її конкурентоспроможності.

Тенденція останніх років в Україні свідчить про те, що для молокопереробної галузі характерними є наступні моменти:

- скорочення поголів'я великої рогатої худоби – основного постачальника молочної сировини;
- зменшення виробництва молока усіх видів;
- покращання якості молока, закупленого на переробку.

Відповідно до науково-обґрунтованих норм харчування, кожна людина має споживати на рік в середньому 380 кг (у перерахунку на молоко) молока і молочних продуктів, серед яких – 120 кг молока у свіжому вигляді. Реально українці споживають 210 кг. Зарубіжний досвід свідчить про те, що в окремих країнах (Франція, Фінляндія, Польща та інші) рівень споживання молока і молокопродуктів в розрахунку на одну особу населення перевищує 410 кг [5; 6].

За даними Міжнародної молочної асоціації (IDF) споживання молочних продуктів на душу населення у світі складає приблизно 111,3 кг/особу. Проте норми суттєво відрізняються. Наприклад, в Китаї, найбільшому імпортері молочних продуктів, вона складає 109,5 кг/рік. При цьому, реальна цифра складає лише 31,5 кг/особу. Це обумовлено першочергово тим, що традиція споживання молочних продуктів у китайців тільки формується та дефіцитом молочних продуктів на ринку. У той же час, в Індії норма споживання складає, як і в Китаї, 109,5 кг. При цьому реальне споживання становить 131 кг/особу, що на 21,5 кг перевищує норму. Норма споживання молока і молочних продуктів (у перерахунку на сире молоко) в Новій Зеландії становить 600 кг/особу. Аналіз споживання молочних продуктів у розрізі товарних позицій свідчить, що найбільше споживання припадає на питне молоко – від 116,3 кг на рік (Україна) до 0,57 кг (Філіппіни). Це першочергово обумовлено культурними особливостями. Споживання сиру у світі коливається від 17,8 до 0,22 кг для особи на рік. Лідерами у світі є Європейський Союз (17,8 кг) та США (16,6 кг). Найменше сиру споживають у Філіппінах – близько 220 г/рік, в Україні – 4,37 кг/рік. Лідером з споживання масла є Нова Зеландія з річним показником у 6,13 кг/особу, далі йде Білорусь – 4,64 кг/особу на рік. ЄС займає третє місце по споживанню масла – 4,26 кг [6].

Причинами скорочення споживання молочних продуктів в Україні є такі [7]:

- економічна криза, що зумовила падіння купівельної спроможності населення;
- зростання цін на молочні продукти;
- поширення антитрендів споживання молочних продуктів від промислових корів;
- необізнаність споживачів щодо корисності продукції та асортиментних груп;
- втрата частини територій з декількома мільйонами споживачів.

Повноцінне функціонування ринку молока і молочної продукції залежить від кількості виробленої натуральної сировини, переробленої кінцевої продукції, асортименту, доходів і потреб споживачів.

Національний ринок молочної сировини в Україні представлений такими категоріями виробників: сільськогосподарські підприємства, фермерські господарства, особисті селянські господарства. Так, обсяги виробництва молока як сировини у господарствах всіх категорій протягом 2005-2020 рр. скоротилися на 3823,4 тис. т. У господарствах населення виробництво молока за вказаний період зменшилось на 4450,8 тис. т, а в сільськогосподарських підприємствах спостерігається незначне коливання щодо нарощування обсягів виробництва даної продукції (табл. 1, рис. 1). Питома вага виробництва молока сільськогосподарськими підприємствами в 2020 р. становила 30,0 % [8].

Таблиця 1

Динаміка виробництва молока в Україні, тис. т

Показники	Рік							
	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Усі категорії господарств	13714,4	11248,5	10615,4	10381,5	10280,5	10064,0	9663,2	9263,6
в т.ч. сільськогосподарські підприємства	2582,5	2216,6	2669,2	2705,6	2765,7	2755,5	2728,6	2761,2
господарства населення	11131,9	9031,9	7946,2	7675,9	7514,8	7308,5	6934,6	6502,4

Джерело: складено на основі [8]

Спостерігається тенденція до скорочення виробництва молока. Так, у 2020 р. в усіх категоріях господарств було вироблено 9267,4 тис. тонн молока, що менше на 10,8 %, ніж у 2016 р. і на 4,1 %, ніж у 2019 р. У сільськогосподарських підприємствах усіх форм власності вироблено 2761,2 тис. тонн

молока, що більше, ніж у 2016 р. на 2,0 %, а у господарствах населення – 6502,4 тис. тонн молока, що менше, ніж у 2016 р. на 15,3 % [8].

У розрахунку на одну особу у 2020 р. було вироблено 221,9 кг молока, що менше на 8,3 %, ніж у 2016 р. і на 3,5 %, ніж у 2019 р. Це ще раз підтверджує те, що вітчизняне виробництво поки не в змозі забезпечити населення України хоча б мінімальною нормою споживання молока і молокопродуктів (335 кг на одну особу) [8; 9].

Станом на 1 січня 2021 р. основними виробниками молочної сировини, тобто котрі за рік виробили більше 500 тис. т молока, були Вінницька, Житомирська, Полтавська та Хмельницька області, відповідно 7,9 %; 5,5 %; 7,9 % та 7,0 %. Сумарна частка цих областей у загальному виробництві молока становила 28,3 %, або 2622,3 тис. т [8; 9].

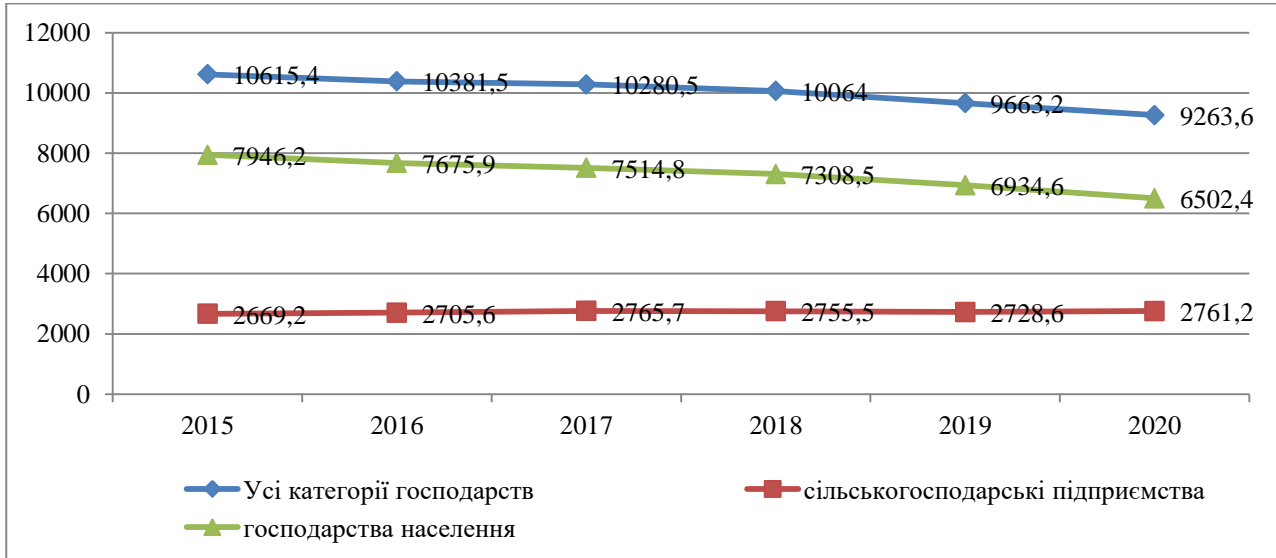

Рис. 1. Динаміка виробництва молока в Україні, тис. т

Джерело: складено на основі [8; 9]

Якщо окремо розглядати виробництво молока по категоріях господарств, то за 2016–2020 роки відбулося зростання виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах (на 2,0 %), а в господарствах населення обсяги скоротилися на 15,3 % [8].

У сільськогосподарських підприємствах усіх форм власності у 2020 р. було вироблено 2761,2 тис. тонн молока, що більше, ніж у 2016 р. на 2,0 % [8].

У господарствах населення у 2020 р. було вироблено 6502,4 тис. тонн молока, що менше, ніж у 2016 р. на 15,3 %. Спад виробництва молока відбувся по господарствах населення усіх областей України і становив від 6,3 % (Тернопільська обл.) до 32,9 % (Чернігівська обл.) [8].

У 2020 р. в розрахунку на одного українця було вироблено 221,9 кг молока, що менше на 8,3 %, ніж у 2016 р. і на 3,5 %, ніж у 2019 р. (рис. 2) [8; 9].

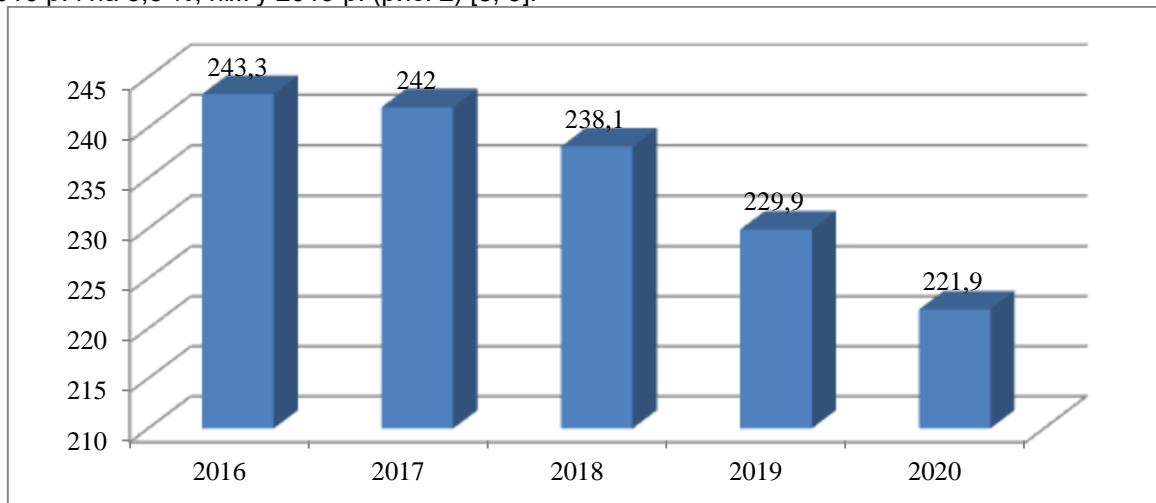

Рис. 2. Динаміка виробництва молока на одну особу в усіх категоріях господарств, кг

Джерело: складено на основі [8; 9]

У 2020 р. порівняно з 2016 р. спостерігалось скорочення виробництва майже всіх молочних продуктів, а саме: молоко та вершки незгущені – на 0,3-18,5 % в залежності від жирності; молоко сухе знежирене – на 26,3 %; масло вершкове в залежності від жирності – на 16,2-24,4 %; сири тверді – на 9,6 %; йогурт, кефір, сметана та інші ферментовані продукти – на 9,8 % [8; 9].

Це зумовлено головним чином двома факторами: зниження купівельної спроможності населення на внутрішньому ринку та закриттям російського ринку (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка виробництва молокопродукції в Україні, тонн

Найменування продукції	Рік					2020 р. до 2016 р., %
	2016	2017	2018	2019	2020	
Молоко та вершки незгущені й без додавання цукру чи інших підсолоджувальних речовин жирністю більше 21 %	53187	47942	48582	51344,0	43359,3	81,5
Молоко сухе знежирене (молоко та вершки у твердій формі, жирністю не більше 1,5 %)	48489	47633	38104	34476,8	35714,7	73,7
Молоко сухе незбиране або вершки сухі незбирані (молоко та вершки у твердій формі, жирністю більше 1,5 %)	10536	11797	12943	17772,2	10882,4	103,3
Масло вершкове жирністю не більше 85 %	102022	108429	105033	91600,4	85464,5	83,8
Масло вершкове жирністю більше 85 % та інші молочні жири та масла	1322	2038	1462	990,7	999,0	75,6
Сир свіжий неферментований	70236	68159	72553	64028,2	78564,2	111,9
Сир тертий, порошок, голубий та інший неплавлений (крім свіжого сиру, сиру із молочної сироватки та кисломолочного сиру)	86463	94260	97045	86065,8	78123,5	90,4
Сир плавлений (крім тертого або порошкового)	26201	27142	28568	29469,1	30667,4	117,0
Молоко та вершки згущені підсолоджені	44366	42830	34892	35717,1	36510,5	82,3
Молоко і вершки коагульовані, йогурт, кефір, сметана та інші ферментовані продукти	293235	272170	274517	280518,5	264429,2	90,2
Йогурт рідкий та сквашене молоко ароматизовані	112145	116277	125928	135790,6	134032,1	119,5
Казеїн та казеїнати	6177	7203	7405	5544,6	5608,9	90,8
Сироватка та модифікована сироватка в порошку, гранулах чи інших твердих формах	56551	61255	69601	59552,6	58592,9	103,6
Сироватка та модифікована сироватка рідка чи в пастоподібній формі	168544	185287	168410	95042,2	44429,0	26,4

Джерело: складено на основі [8; 9]

Згідно даних табл. 2, протягом 2016–2020 років найбільше падіння відбулося у виробництві сироватки – 73,6%; молоко сухе знежирене – 26,3%; масло вершкове жирністю більше 85 % – 24,4%; молоко та вершки незгущені – 18,5%; молоко та вершки згущені підсолоджені – 17,7%; масло вершкове жирністю не більше 85 % – 16,2%; інші види молочної продукції (сир тертий, порошок; молоко і вершки коагульовані; казеїн та казеїнати) – не більше 10%. Одночасно, відбулося зростання за окремими категоріями молочних продуктів – молоко сухе незбиране – 3,3%; сироватка та модифікована сироватка в порошку – 3,6%; сир свіжий неферментований – 11,9%; сир плавлений – 17,0%; йогурт рідкий та сквашене молоко ароматизовані – 19,5% [8; 9].

Реалізація молока сільськогосподарськими підприємствами здійснюється переважно на внутрішньому продовольчому ринку і переробним підприємствам. У 2020 р. було реалізовано 2632,8 тис. тонн молока, що на 5,0 % більше, ніж у 2016 р., але на 0,9 % менше, ніж у 2017 р [8].

Поряд із скороченням, яке відбувається по більшості молочних товарів, відмічається і зміна структури виробленої продукції. Так, помітним виявилось скорочення виробництва молока питного різної жирності, об'єми якого скоротилися на 7,1% – до 572,3 тис. т, порівняно з минулим роком. При цьому його частка у структурі виробленої продукції скоротилася із 46% у минулому році до 43% у нинішньому. Однак питне молоко має найбільшу структурну частку у виробництві в перерахунку із натуральних показників [8; 9].

Група кисломолочних продуктів, яка займає друге місце у структурі (20,4%), також зазнає втрат у межах 3%. Загалом, за вісім місяців свіжої кисломолочної продукції було вироблено 271,2 тис. т, що на 84 тис. т менше, ніж торік [8].

У виробництві сирів у другій половині року поступово надолужуються втрати і, у випадку збереження таких темпів, досягнення минулорічних показників відбудеться у найближчому майбутньому. Наразі скорочення складає всього 0,3%, а загальні об'єми виробленої продукції сягають 123,7 тис. т. Серед різновидів сиру відмічається нарощування виробництва свіжого неферментованого

та кисломолочного сиру на 7,4% – до 51,6 тис. т, плавлених сирів – на 6,8%, до 19,6 тис. т. Падіння виробництва відмічається у групі твердих сортів сирів, яке становить майже 9% – до 52,5 тис. т [10].

Переробкою молока в Україні станом на 1 січня 2020 року займалися 192 підприємства, проте майже 80% ринку контролює 55 заводів, значна частина яких входить до складу великих корпорацій. Частки ринку провідних виробників не перевищують 7–10%. 13 компаній утримують 62% ринку. Решту ринку розподіляють між собою дрібні компанії та одиничні молокопереробні заводи [11].

За останні роки закупівельна ціна на молоко від сільськогосподарських підприємств в Україні майже зрівнялася із середньою ціною на молоко в країнах ЄС. Основною причиною подорожчання молока стало зростання собівартості молочної продукції, а також зменшення її пропозиції на ринку. У зв'язку з цим, ціна на молочну сировину зросла з 1127 грн/т у 2005 р. до 7602,4 грн/т у 2018 р. Середня ціна реалізації молока сільськогосподарськими підприємствами у 2020 р. становила 8839,9 грн/т, що на 61,8 % більше, ніж у 2016 р. і на 7,8 % більше, ніж у 2019 р. (рис. 3) [8; 9].

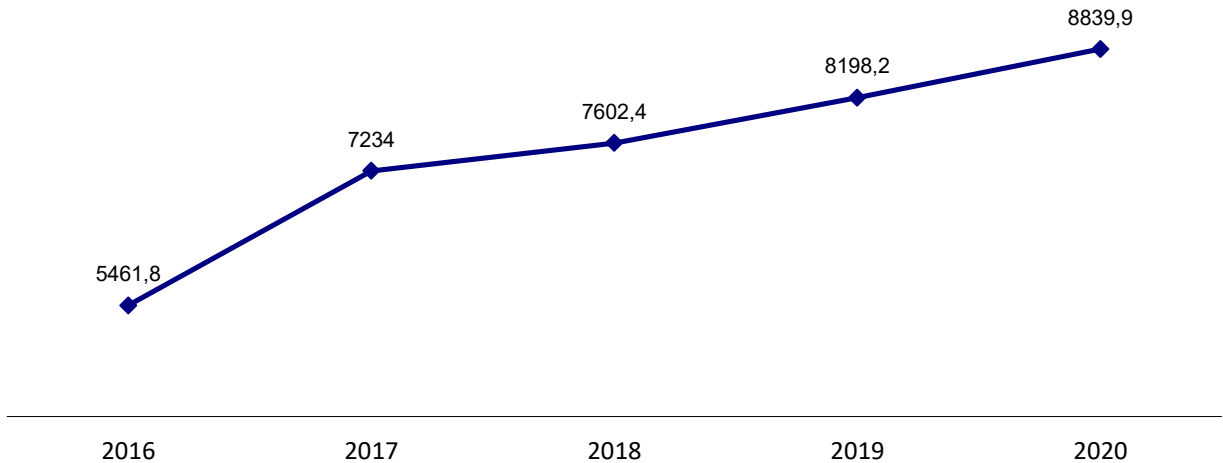

Рис. 3 Динаміка середніх цін продажу молока сільськогосподарськими підприємствами усіх форм власності (без ПДВ), грн/т

Джерело: складено на основі [8]

В середньому по областях ціни у 2020 р. порівняно з 2016 р. зросли у 1,55-1,78 раза. Основною причиною зростання цін на молочну продукцію є девальвація гривні. В результаті виникла ситуація, коли ціни на молоко та молокопродукти у світі падають, а в Україні зростають. Це відбулось через те, що темпи знецінення національної валюти перевищили темпи падіння світових цін.

Істотну роль у коливанні цін відіграє сезонний фактор виробництва молока. Протягом року ціни на молоко зростають на 7-28 %. Так, якщо у грудні 2020 р. ціна на молоко 1 ґатунку становила 9798 грн/т, то на молоко вищого ґатунку – 10604 грн/т, а на молоко екстра – 11319 грн/т [8; 9].

Зростання цін на молоко та молочні продукти відбувається через підвищений попит з боку переробників, які потребують сировини і погоджуються на підняття ціни. Проте, все буде залежати від подальшої поведінки покупців – чи зможуть вони купувати дорогу молочну продукцію.

Питома вага імпортованих молочних продуктів на внутрішньому ринку України зростає. У 2020 р. порівняно з 2016 р. імпорт молокопродукції збільшився в середньому у 9,1 раза за рахунок ввезення в Україну молока і вершків згущених (зростання у 22,1 раза), молока згущеного (у 5,7 раза), маслянки, йогуртів, кефіру (у 3,8 раза), молочної сироватки (у 6,9 раза), масла вершкового (у 9,2 раза), сиру твердого усіх видів (зростання у 6,6 раза) [8; 9].

В Україну у 2020 р. було завезено 90875 т молочної продукції загальною вартістю 297645 тис. дол. США, зокрема: молока і вершків згущених – 12969 т; молока згущеного – 6144; кисломолочної продукції (маслянки, йогуртів, кефіру) – 9921; молочної сироватки – 5062; масла вершкового – 10012 та сиру твердого усіх видів – 46767 т [8; 9].

Основними імпортерами молокопродукції в Україну у 2020 р. були [8; 9]:

- молоко та вершки незгущені та без додавання цукру – Польща (9648 т), Білорусь (1646), Литва (921) та Німеччина (404 т);
- молоко і вершки згущені та з додаванням цукру – Білорусь (4423 т), Німеччина (987), Польща (409) та Бельгія (105 т);
- маслянка, йогурти і кефір – Польща (5717 т), Бельгія (3005), Німеччина (486) та Білорусь (415 т);
- молочна сироватка – Польща (2085 т), Німеччина (937), Білорусь (929) та Естонія (340 т.);
- масло вершкове – Польща (5234 т), Нідерланди (1516), Німеччина (993) та Нова Зеландія (707 т);
- сири всіх видів і кисломолочний сир – Польща (22479 т), Німеччина (9225), Франція (3874) та Нідерланди (3557 т).

Упродовж поточного року в Україні спостерігалось зростання вартості молочної продукції в переважній більшості регіонів країни у зв'язку з підвищенням закупівельних цін на сировину.

За період 2016-2020 рр. спостерігається поступове зростання цін на всі види продуктів з переробки молока. За цей період ціни на молоко в плівці зросли з 9,26 до 19,60 грн/кг, тобто у 2,1 раза. Протягом років ціни зростали від 4,2 до 29,0 % [8; 9].

На масло оптово-відпускна ціна за аналізований період зросла від 69,86 до 164,17 грн/кг, тобто у 2,4 раза. Протягом років ціна зростала в середньому на 16,1 % [8].

Зростання цін відбувається завдяки активній експортній торгівлі та, відповідно, підвищеному попиту на молоко. Світові ціни на масло продовжують рости, що дає можливість українським переробникам непогано працювати на експорт та платити вищу ціну за молоко.

Підвищення закупівельних і оптово-відпускних цін на молоко сприяють зростанню роздрібних цін на молоко та молокопродукти (залежно від виду молочної продукції).

У 2020 р. порівняно з 2016 р. роздрібна ціна зросла: молоко пастеризоване жирністю 2,5 % в середньому на 75,6-99,5 %; масло вершкове жирністю 72,5 % – на 77,6-95,8 %; сир твердий «Російський» – на 65,5-83,7 %; сир кисломолочний м'який жирністю 9 % – на 71,1-85,7 %; сметана – на 82,6-105,7 % в залежності від жирності [8; 9].

Загальну структуру виробництва молочної продукції у 2020 р. в Україні представлено на рис. 4.

Рис. 4. Структура виробництва молочної продукції у 2020 році, %

Джерело: складено на основі [8; 9]

На рис. 5 зображена структура часток найбільших гравців молочного ринку України у 2020 році.

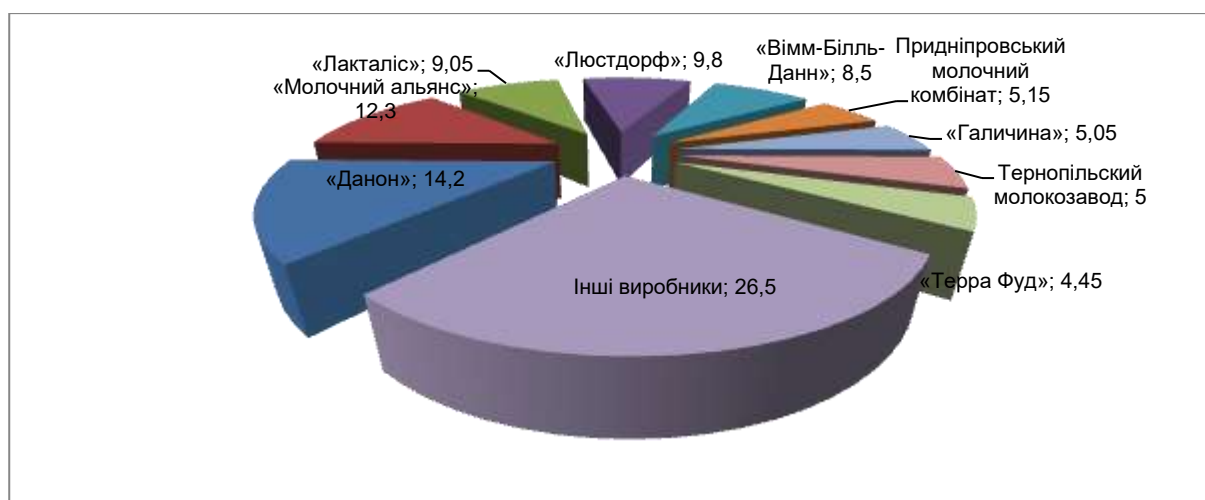

Рис. 5. Структура найбільших виробників молочної продукції країни у 2020 році, %

Джерело: складено на основі [8]

До найактивніших представників молочного ринку України увійшли такі фірми: «Данон», «Молочний альянс», «Лакталіс», «Люстдорф», «Вімм-Біль-Данн», Придніпровський молочний комбінат;

“Галичина”; Тернопільський молокозавод, “Терра Фуд”, “Укрпродукт Груп”, до складу якого входить ДП “Старокостянтинівський молочний завод” з торговою маркою “Молендам” та інші.

Зауважимо, що молочна промисловість України є надзвичайно потужна та налічує сильних, стабільних виробників, продукція яких оцінена за межами країни. Конкурентне середовище змушує виробників систематично працювати над удосконаленням асортименту, прагнути впроваджувати нові молочні продукти, які користуватимуться попитом у споживачів.

На сучасному етапі розвитку молочної промисловості України спостерігається переважно нецінова конкуренція – конкурентна боротьба ведеться у сфері формування ефективної асортиментної політики – молочні виробники експериментують та виготовляють найрізноманітнішу продукцію, змішують смаки, начинки, добавки, тестують різний склад із поживними елементами тощо. Підприємства-виробники пропонують споживачам нову продукцію, що відповідає найсучаснішим світовим зразкам.

Варто погодитися з думкою окремих дослідників, які стверджують, що сьогодні розвиток економіки залежить від життєздатності та креативності маркетингової системи, яка є ефективним засобом вирішення проблеми якості управління та конкурентоспроможності товарів і послуг [12, с. 105].

Щоб задовольнити потребу в молоці переробників і споживачів необхідно першочергово саме виробництво молока зробити прибутковим конкурентоспроможним видом агробізнесу, однак цей процес є тривалим і потребує інвестиційних витрат. Передусім, у реконструкцію приміщень ферм та якісне покращення породного складу молочної стада, а також модернізацію й оновлення доїльних систем та обладнання для оптимізованої годівлі тварин.

Існуючі проблеми в секторі приватних господарств населення зумовлені також низькою якістю молочної сировини, що впливає на її закупівельну ціну. Тому необхідно спрямувати зусилля на підвищення якості молока шляхом придбання та використання сучасного доїльного та холодильного обладнання.

Перспективи галузі багато в чому залежатимуть від того, наскільки реально сьогодні можна вибудувати партнерські відносини між усіма учасниками ринку, що дозволить через механізм еквівалентного ціноутворення створити необхідні економічні умови для збільшення поголів'я молочних корів за рахунок власного відтворення стада та закупівлі племінних телиць, нетелей та корів, а також зростання обсягів виробництва молока завдяки збільшенню продуктивності дійного стада.

На відповідний рівень роботи переробних молочних підприємств і на цінову політику молочної сировини. Протягом року обсяги виробництва молока коливаються, що пов'язане з фізіологічними особливостями великої рогатої худоби, досягаючи максимальних значень у травні – липні і значно знижуючись в зимові місяці. Усе це відповідним чином відбивається на ціні закупівлі для молокопереробних підприємств. При використанні молочної сировини, котра надходить від сільськогосподарських підприємств, коливання в обсягах пропозиції молока складає 30-33%, в господарствах населення залежність від сезонності сягає 65-70%. Тобто спостерігається т. зв. “синусоїда цін”, коли пік зниження припадає на червень-серпень – на ринку з'являються значні об'єми молочної сировини, а максимальний їх рівень спостерігається в листопаді-грудні, коли обсяги валового виробництва молока зменшуються, саме тоді товаровиробники молока можуть підвищувати ціну.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, ринок молочної продукції України представлений широким спектром виробників, що працюють над поліпшенням та оновленням асортименту. Зважаючи на це, молочна галузь України має значні перспективи розвитку. Молочні виробники активно працюють у напрямку інновацій, підтримують сучасні харчові напрямки, що стосуються екопродукції, додавання фруктів та злакових наповнювачів, виготовляють спеціальну безлактозну продукцію. Вітчизняний ринок молокопродуктів постійно удосконалюється. Лідери – компанії молочної галузі “Danone Україна”, “Молочний альянс”, “Лакталіс Україна”, “Люстдорф”, “Вімм-Білл-Данн Україна” займають 50% ринку. Однак, в інших виробників є шанс знайти свою нішу при наявності професійних кадрів, солідних рекламних бюджетів і якісної сировинної бази.

Таким чином, сучасна молочна галузь України – це висококонкурентне середовище, яке представлене як вітчизняними гравцями, так і світовими молочними брендами із надзвичайно широким асортиментом як традиційної, так і абсолютно нової продукції, а також зі значними перспективами розвитку.

Література

1. Мамчур В. А. Інституційно-економічний механізм розвитку ринку молока і молокопродуктів. *Економіка АПК*. 2017. № 4. С. 41-49.
2. Ткачук С. П. Розвиток ринку молока та молокопродуктів України в умовах його адаптації до вимог Європейського Союзу. *Біоресурси і природокористування*. 2015. № 1-2. Т. 7. С. 145-151.
3. Ціхановська В. М. Стан та перспективи розвитку ринку молока та молочних продуктів України. *Економіка. Управління. Інновації*. 2016. № 1(16). С. 61-64.

4. Гурська І. С., Лук'янова М. М. Функціонування вітчизняного ринку молока та молочних продуктів. *Інноваційна економіка*. 2019. № 3-4 [79]. С. 30-39.
5. Споживання основних продуктів харчування в Україні залишається нижчим раціональних норм. URL: <https://infoindustria.com.ua/spozhivannya-osnovnih-produktiv-harchuvannya-v-ukrayini-zalishayetsya-nizhchim-ratsionalnih-norm/> (дата звернення: 03.10.2021).
6. Музиченко Я. Хто і скільки споживає молочних продуктів? URL: <http://avm-ua.org/uk/post/hto-i-skilki-spozivaє-molocnih-produktiv> (дата звернення: 03.10.2021).
7. Лінецька Я. Хто і скільки споживає молочних продуктів? URL: <http://avm-ua.org/uk/post/hto-i-skilki-spozivaє-molocnih-produktiv> (дата звернення: 03.10.2021).
8. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 03.10.2021).
9. Аналіз поточної кон'юнктури ринку молока і молочної продукції в Україні / О. М. Шпичак, С. О. Пашко; за ред. О. М. Шпичака. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2021. 77 с.
10. В Україні зменшилось виробництво молока. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3114460-v-ukraini-zmensilos-virobnictvo-moloka.html> (дата звернення: 03.10.2021).
11. Молочна галузь України та її майбутнє через 10 років: проблеми, національна програма розвитку та державна підтримка. URL: <https://agroter.com.ua/2020/11/15/molochna-galuz-ukrayiny-ta-yiyi-majbutnye-cherez-10-rokiv-problemy-nacjonalna-programa-rozvytku-ta-derzhavna-pidtrymka/#> (дата звернення: 03.10.2021).
12. Putsenteilo P., Nyanko V., Karpenko V. Trajectory of marketing function – from traditions to innovations. *European Journal of Management Issues*. 2018. № 26 (3-4). P. 103-113.

References

1. Mamchur, V.A. (2017), "Institutional and economic mechanism of milk and dairy products market development", *Ekonomika APK*, no. 4, pp. 41-49.
2. Tkachuk, S.P. (2015), "Development of the market of milk and dairy products of Ukraine in the conditions of its adaptation to the requirements of the European Union", *Bioresursy i pryrodokorystuvannia*, no. 1-2, Vol. 7, pp. 145-151.
3. Tsikhanovska, V.M. (2016), "State and prospects of development of the dairy market of dairy and dairy products of Ukraine", *Ekonomika. Uppavlinnia. Innovatsii*, no. 1(16), pp. 61-64.
4. Hurska, I.S. and Lukianova, M.M. (2019), "Functioning of the domestic market of milk and dairy products", *Innovatsiina ekonomika*, no. 3-4 [79], pp. 30-39.
5. "Consumption of basic foodstuffs in Ukraine remains below rational norms", available at: <https://infoindustria.com.ua/spozhivannya-osnovnih-produktiv-harchuvannya-v-ukrayini-zalishayetsya-nizhchim-ratsionalnih-norm/> (access date October 03, 2021).
6. Muzychenko, Ya. (2020), "Who and how much consumes dairy products?", available at: <http://avm-ua.org/uk/post/hto-i-skilki-spozivaє-molocnih-produktiv> (access date October 03, 2021).
7. Linetska, Ya. (2020), "Who consumes dairy products and how much?", available at: <http://avm-ua.org/uk/post/hto-i-skilki-spozivaє-molocnih-produktiv> (access date October 03, 2021).
8. "Official site of State Statistics Service of Ukraine", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (access date October 03, 2021).
9. Shpychak, O.M. and Pashko, S.O. (2021), *Analiz potочноi koniunktury rynku moloka i molochnoi produktsii v Ukraini* [Analysis of the current situation in the market of milk and dairy products in Ukraine], NNTs «ІАЕ», Kyiv, Ukraine, 77 p.
10. "Milk production has decreased in Ukraine", available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3114460-v-ukraini-zmensilos-virobnictvo-moloka.html> (access date October 03, 2021).
11. "Dairy industry of Ukraine and its future in 10 years: problems, national development program and state support", available at: <https://agroter.com.ua/2020/11/15/molochna-galuz-ukrayiny-ta-yiyi-majbutnye-cherez-10-rokiv-problemy-nacjonalna-programa-rozvytku-ta-derzhavna-pidtrymka/#> (access date October 03, 2021).
12. Putsenteilo, P., Nyanko, V. and Karpenko, V. (2018), "Trajectory of marketing function – from traditions to innovations", *European Journal of Management Issues*, no. 26 (3-4), pp. 103-113.